

ומשנינו: **איבעית אימא:** (189) לית להו.

ואיבעית אימא: אית להו. אלא, מי לא אמר רבי חנינא: דם שחור אדום הוא אלא שלקה! הכי נמי דם שהוא כמראה מימי תלתן — אדום הוא, אלא (190) שמלקא הוא דלקי.

שנינו במשנה: ובית הלל מטהרין.

שואלת הגמרא: היינו תנא קמא, שאמר שחמשה דמים בלבד טמאים?

ומתרת: איכא ביניהו — לתלות את התרומה. שתנא קמא שכתב שרק חמשה דמים טמאים בודאי אין כוונתו שהשאר

טהורים, אלא שהשאר טומאתם ספק. נמצא שלפי תנא קמא — שני המראות של בית שמאי טמאים מספק. ולפי בית הלל — טהורין בודאי.

שנינו במשנה: דם הירוק (191) — עקביא בן יט-ב מזהללאל מטמא.

ושואלת הגמרא: וכי לית ליה לעקביא דרשת "דמיה — דמיה" הרי כאן ארבעה!?

ומתרת: איבעית אימא: אכן לית ליה!

ואיבעית אימא: אית ליה. אלא, מי לא אמר רבי חנינא "שחור — אדום הוא, אלא שלקה", הכא נמי דם הירוק (192) — אדום

שביציאתו מהגוף היה לבן, ואחר כך כשיבש נהפך לאדום כתב הב"ח [קפח] שטמא. וגם הש"ך [שם, ג] והט"ז [שם, א] שחולקים על הב"ח הוא רק שאין צריך לחוש בכל מראה לח שיהפך מראהו לאדום אבל אם נשתנה מעצמו מודים כולם שטמא. וראה עוד בסדרי טהרה [שם, ב] ובאבני נזר [יו"ד, רכז].

191. הסדרי טהרה [יו"ד קצ, ד] הוכיח משיטת עקביא בן מהללאל שטימא דם ירוק, שגם דם זה בא מהמקור, וממנו נשמע גם לרבנן, שאין מסתבר שנחלקו מהיכן הדם.

192. הרמב"ם [בפירוש המשניות] כתב שאדום כקין כרכום כשלוקה נהפך לירוק.

התוספות בסוגיתנו [ד"ה "הירוק"] ובסוכה [לא, ב ד"ה "הירוק"] הוכיחו שירוק בלשון המשנה הכוונה לצהוב, מכך שעקביא בן מהללאל טימא דם ירוק, ואם הכוונה לירוק כעשבי השדה, אין לו דמיון לאדום ואי אפשר שיהא טמא, ובהכרח שהירוק שטימא עקביא בן מהללאל, הכוונה לצהוב.

189. הקשה התוספות הרא"ש [ד"ה "אבע"א] שלב"ש שלא סוברים את הדרשה של "דמיה" חוזרת קושית הגמרא לעיל "ואימא אדום ותו לא". ותיירץ שאין כוונת הגמרא שלא דורשים ב"ש את הריבוי מ"דמיה", אלא סוברים ב"ש שמלבד פסוק זה ישנם פסוקים נוספים ו"לית להו" שזהו הפסוק היחיד. וכתירוץ זה משמע מהתוספות [עמוד ב', ד"ה "מת"].

הערוך לנר תירץ שכיון שב"ש אינם סוברים הדרשה של "דמיה" בהכרח שלמדו מהלכה למשה מסיני מהם הדמים הטמאים, ואם כן אפשר שלמדו לטמא ה' דמים. ויש לעיין בתירוץ זה שאם קיבלו ב"ש בהלכה למשה מסיני שישנם ה' דמים טמאים כיצד חולקים עליהם ב"ה, והרי כתב הרמב"ם [ממרים א, ג] שדבר שהוא קבלה ממש רבינו לא תהיה בו לעולם מחלוקת.

190. מבואר בסוגיתנו שאין הולכים אחר מראה הדם בשעת מציאתו אלא אם היה אדום ביציאתו מהגוף טמאה גם אם נשתנה אחר כך. אולם כל זה הוא לחומרא, אבל מראה

הוא, אלא מלקא הוא דלקי!

שנינו במשנה: **וחכמים מטהרין את הדם הירוק.**

מקשה הגמרא: **היינו תנא קמא שאמר שרק ה' דמים טמאים?**

ומתרצת: **איכא בינייהו — לתלות את התרומה, שלתנא קמא התרומה⁽¹⁹³⁾ טמאה מספק ולחכמים היא טהורה בודאי.**

שנינו במשנה: **אמר רבי מאיר: אם אינו מטמא דם הירוק משום כתם — מטמא משום משקה?**

אמר רבי יוחנן: ירד [הסכים] רבי מאיר לשיטת עקיבא בן מהללאל, וטימא דם הירוק.

והבי קאמר להו רבי מאיר לרבנן: נהי דהיכא דקא משכחת האשה כתם ירוק אמנא [על בגדה] לא מטמאיתו שלא⁽¹⁹⁴⁾ שכיח דם ירוק שיצא מגוף האשה, ולכן תולים שאין דם זה מגופה. אבל, היכא דקחזיא דם ירוק מגופה — תטמא, שדם הוא!?

ושאלת הגמרא: **אי הכי, מה פשר דברי רבי מאיר "אם אינו מטמא משום כתם — מטמא משום משקה"? והרי "מטמא משום רואה דם" מבעיא ליה לרבי מאיר למנקט?**

גם השל"ה הביאו הסדרי טהרה [קפח, ב], והרע"ב [במשנה] פסקו לטמא בצהוב. אולם השו"ע [קפח, א] הכריע שצהוב טהור, וכתבו הפוסקים שאין אחר דברי השו"ע כלום וכמותו ההלכה. ובשבט הלוי [חלק ג, כא] דן האם אשה שאינה רגילה במראה צהוב ראוי לה להחמיר כפוסקים הנ"ל שאסרו צהוב, או יכולה להקל כשו"ע.

194. כן ביאר רש"י [ד"ה "לא"], שאף על פי שדם ירוק טמא מדאורייתא כאדום, התירו כתם ירוק שנמצא בגופה שאין שכיח דם ירוק בגוף האשה ותולים שהגיע ממקום אחר, וכן כתבו גם התוספות [ד"ה "ירד"]. פירוש נוסף כתבו התוספות שרבי מאיר מודה לחכמים שמדאורייתא ירוק טהור, אלא שסובר שרבנן טימאו גם את הירוק, ולכן דווקא ראה גמורה שבאדום מטמאה מדאורייתא טימאו רבנן בירוק, אבל בכתם שגם באדום טומאתו מדרבנן, לא

והקשה במי נדה כיון שביארה הגמרא שטעמו של עקיבא בן מהללאל הוא משום שהיה אדום בתחילה, אם כן גם אם עכשיו אינו נוטה לאדום אפשר שבתחילה היה אדום, ולכן טמא. וי"ל שהוכחת התוס' היא מהתירוק הראשון "אבע"א לית ליה", אולם מהרע"ב [במשנה] שהביא את הוכחת התוס' ביחד עם הפירוש שירוק אדום היא שלכה, משמע שגם לתי' זה שייכת ההוכחה. וצ"ל שכוונת התוס' הוא שירוק כרתתי שאינו נוטה לאדומית וודאי גם בתחילתו לא היה אדום, שא"א שאדום כשלוקה ישנה צבעו לגמרי ויהא ירוק.

193. **בחכמת בצלאל** כתב שכיון שת"ק סובר שירוק טמא מספק, כן היא ההלכה, והרואה מראה צהוב (שהוא הירוק שבסוגיתנו) אסורה לבעלה. והביא שכן מוכח מתלמידי הרבנו יונה [ברכות לא] שאסרו צהוב כחרדל. וכן פסק בדברי חמודות [כד] שצהוב חזק כחרדל טמא,

משקה הנדה. **לאפוקי האי**, דם הירוק [או כל (195) דם אחר], **דאין מתעגל ויוצא**, שאינו מתאסף אלא מנטף ממנה מיד, טיפה טיפה עם יצירתה.

ומקשה הגמרא: **אי הכי, שפיר קאמרי ליה רבנן לרבי מאיר?** כי הרי גם רבי מאיר אינו חולק על כך שרק משקה המתעגל ויוצא מטמא. ואם כן, מדוע יטמא דם הירוק שאינו מתעגל ויוצא? ומכח השאלה הזאת חוזרת בה הגמרא מהסבר זה, ואומרת הסבר אחר:

אלא, הכי קאמר להו — אמאי מטהריתו לדם הירוק לגמרי, שאפילו אינו מכשיר את האוכלים לקבל טומאה כמשקה רגיל?

ואמאי, **להוי דם הירוק כמשקה רגיל להכשיר את הזרעים לקבל טומאה!**

ורבנן — **בעי דם המכשיר לקבל טומאה להקרא 'משקה'**, שאין מכשירין אלא אותם הקרויין 'משקים' ולא כל דם נקרא 'משקה' אלא רק דם שהנפש יוצאת בו, שנאמר **'דם הללים ישתה'**, **ולוכא!** שהדם הירוק אינו דם (196) שהנפש יוצאת בו.

וחוזרת הגמרא ומקשה: **אי הכי, שפיר**

אלא, חוזרת בה הגמרא, ומעמידה את דברי רבי מאיר בצורה אחרת:

הכי קאמר להו — **נהי היבא דקא חזיא דם ירוק מעיקרא לא מטמאיתו**, שאין ראית דם ירוק נחשבת לראית דם נדה טמא כדי לטמא האשה בטומאת נדה, [וזהו שאמר להם "אם אינו מטמא משום כתם", שאינו דומה לדם נדה המטמא גם משום כתם]. אבל, בכל זאת, **היבא דחזיא דם ארום מעיקרא**, שנשמאה בטומאת נדה מהדם הארום. והדר, בהיותה כבר נדה, **חזיא דם ירוק, תטמא משום משקה** — אדם כלים ואוכלים טהורים שיגעו בדם הירוק. **מידי דהוה אמשקה זב וזבה**, שכל המשקים היוצאים מזב וזבה, כגון, רוק ומימי רגלים, מטמאים את הנוגע בהם. ומדוע גרע דם הירוק היוצא מנדה ממימי רגלים או מרוקה שמטהרים אותו חכמים לגמרי?!

ורבנן, החולקים על רבי מאיר ומטהרים לגמרי דם הירוק, סוברים שאין מטמא משום משקה הנדה אלא רק משקה שהוא **דומיא דרוק** — **מה רוק דרכו שמתעגל**, שנאסף תחילה, **ויוצא** לאחר מכן, **אף כל משקה שמתעגל ויוצא** הרי הוא מטמא משום

גזרו על הירוק.

196. החזו"א [קז, ד] הוכיח מסוגיתנו שגם דם טהור נקרא דם אלא שהתורה טיהרתו, שהרי רבי מאיר סובר שיש לדם הטהור שם דם להכשיר לקבלת טומאה, וגם רבנן שחלקו טעמם משום שלא כל דם מכשיר אלא רק דם הנפש. וראה **בערוך לנר** [בעמוד א] שהוכיח כן מלשון הגמרא "בין דם טהור לדם טמא".

195. רש"י לעיל [ב, ב ד"ה "הגס"] כתב שדם נדה יוצא ע"י שרבה במקור, ומה שאין המקור יכול להחזיק יוצא לבית החיצון. וצ"ע שסותר בזה למה שכתב בסוגיתנו [ד"ה "שמתגלגל"] שגם דם טמא אינו מתאסף קודם יציאתו.

קאמרי ליה רבנן לרבי מאיר?!

אלא, הכי קאמר להו —

אלפוח [לימדון] בגזירה שוה שדם הירוק או כל דם אחר היוצא מן האשה בעת נדותה יקרא משקה ויכשיר זרעים לקבל טומאה, כי הרי כתיב הכא, בנדה "שלחך פרדם רימונים" (197) [עיין רש"י]. וכתיב התם "ושולח מים על פני חוצות", ונלמד בגזרה שוה כי דם היוצא מן הנדה נקרא משקה כשם שהמים נקראים משקה?!

ורבנן — אמנם אדם דן קל וחומר מעצמו, אבל — ואין אדם דן גזרה שוה מעצמו, ואין מסורת של הלכה למשה מסיני ללמוד גזירה שוה זו.

שנינו במשנה: רבי יוסי אומר — לא כך ולא כך.

ושואלת הגמרא: רבי יוסי — היינו תנא קמא?! שדם הירוק אינו טהור בודאי, אלא תולים עליו את התרומה, ואינו מכשיר כלל כי אין אדם דן גזירה שוה מעצמו.

ומתרת: הא קא משמע לן תנא דמתניתין: מאן תנא קמא — רבי יוסי הוא, וכל האומר דבר בשם אומריו מביא גאולה לעולם!

שנינו במשנה: איזוהו אדום — כדם המכה.

ודנה הגמרא: מאי כ"דם המכה"?

ומבאר הגמרא חמשה ביאורים:

א. אמר שמואל: כדם (198) שור שחוט!

ומקשה הגמרא: ולימא — כדם שחיטה, ואמאי נקט התנא כדם המכה?

כפרדס מכשיר, ואפילו כשלא הדם הוא שגרם לשילוח. וכפירוש זה דייק הריטב"א שביאר גם רש"י [ד"ה שלחך].

והקשה הרשב"א היכן מצינו שאותו משקה ישתנה דינו מחמת דין האדם שממנו יצא, ואם אין דם טהור משקה בעצמותו, לא יהפך להיות למשקה משום טומאת האשה שממנה יצא.

198. רש"י כתב שבדווקא נקט שמואל שור, משום שדם השור אדום הוא ביותר. והקשה הריטב"א אם כן מה הוקשה לגמרא "וליתני כדם שחוטה", והרי רק כדם שור תולים. ולכן ביאר ששור לאו דווקא. וקושיית הריטב"א צריכה ביאור, שהרי הקושיא "וליתני כדם שחוטה" היא מדוע לא כתבה המשנה שיצא הדם ע"י שחיטה, ואין לקושיה זו שייכות לסוג הדם, אלא רק לדרך שבו יצא.

197. רש"י ותוס' ביארו "ששלחך כפרדס רימונים" מסמל דם נדה, משום שכשיוצא דם נדה מהאשה גורם לה להשתלח מבעלה ולנעול עצמה מלהיזקק לו, כפרדס שהוא נעול. (ביאור הפסוק לפשוטו של מקרא, ראה ברש"י נזיר ג, א ד"ה דכתיב שלחך). והקשו התוספות שמפסוק זה אפשר ללמוד רק שדם טמא מכשיר, אבל אין מזה מקור לדם טהור שאין גורם לאשה לנעול עצמה. ותירצו שדם טמא ידעין שמכשיר מהפסוק "ביום ההוא יהיה מקור נפתח לחטאת ולנדה", ואין צריך ללמודו "משלחך פרדס רימונים", ואם אינו ענין לדם טמא תנהו ענין לדם טהור. [וראה בתוס' הרא"ש, וערוך לנר].

הרמב"ן הביא מר"ת שתירץ שדווקא דם טהור שיצא מאשה שכבר טמאה מקודם בטומאת נדה סבר רבי מאיר שיכשיר, ודרשת הגמרא היא שדם שנשלח מאשה שהיא נעולה

ומדרייקת הגמרא: מאי לאו, הרי היא תולה בכל מאכולת, ואפילו מאכולת דכוליה גופה, ומשום שדמן של כל המאכולת דומה לדם נדה, ולא רק דמה של מאכולת הראש?!

ודוחה הגמרא: לא! כונת הברייתא שרק אם הרגה מאכולת¹⁹⁹ דראשה יכולה לתלות בה.

ד. אמי ורדינאה אמר רבי אבהו: כדם אצבע קטנה של יד שננפה, וחייתה, וחזרה וננפה. ולא של כל אדם, אלא של בחור שלא נשא אשה. ועד כמה הוא נקרא "בחור"? עד בן עשרים!

מיתיבי: אשה הרואה כתם, תולה כתמה בכנה ובבעלה אם יש בהם מכה, שלא בא הדם מגופה, אלא בא מהמכה שבגופם, כשנגעה בהם.

ושואלת הגמרא: בשלמא בכנה, משכחת לה שיכולה לתלות בו את הכתם שדומה דם הכתם לדם אצבע קטנה של בחור וכדברי רבי אבהו.

אלא מה שתולה כתמה במכה של בעלה חיבי משכחת לה? והרי הוא נשוי, ואילו לרבי אבהו רק מראה דם כשל בחור שלא נשא אשה טמא?

ומתרת: אי אמר כ'דם שחיטה', הוה אמינא ככולה שחיטה, שמראה דם השחיטה אינו אחיד וצבעו משתנה לכמה גוונים, והוה אמינא שכולם נחשבים דם אדום, לכן קא משמע לן שרק המראה שהוא "כדם המכה", שהוא כתחילת הכאה של סכין השחיטה, הוא מראה הדם האדום הטמא.

ב. עולא אמר: כדם צפור חיה, היוצא ממנה כשמכים אותה, ולפיו הוי "כדם המכה" כפשוטו.

איבעיא להו: מה שאמר עולא "כדם צפור חיה" האם כוונתו היא לדם היוצא כשהצפור נשאר בחיים, ולאפוקי מראה דם של צפור, שחוט.

או דילמא כונת עולא לומר שרק מראה דם של ציפור בריאה הוא דם אדום, ולאפוקי מראה דם של ציפור כחוש.

ומסיקה הגמרא: תיקו!

ג. זעירי אמר רבי חנינא: כדם מאכולת כינה של ראש!

מיתיבי: אשה הרואה כתם בבגדה, אם הרגה מאכולת — הרי זה תולה בה שהכתם נוצר מדם המאכולת ולא מדם נדות.

וכתמים אלו תולים בכל המאכולות. והסדרי טהרה [קצ, סז ד"ה "אבל לא נראה"] תירץ שמאכולת של הראש מסתובבת בכל בגוף ובכל מקום שנמצא כתם אפשר לומר שירדה מאכולת מהראש לשם. וגם לרשב"א והראב"ד צריך לומר כסדרי טהרה, שאל"כ יקשה מכתם אדום שבאדומים אינו דומה למאכולת שבגוף, אבל שאר המראות דומים לכל סוגי המאכולות,

199. יש לעיין מדוע כל כתם קטן מגריס שמוצאת האשה בגופה תולים במאכולת וטהורה, והרי רק דם מאכולת הראש דומה לדם נדה, אבל בשאר הגוף ששונה צבע המאכולות מצבע דם הנדה אי אפשר לתלות בהם.

ותירצו הרשב"א והראב"ד שרק דם אדום שבאדומים אינו דומה למאכולת שבגוף, אבל שאר המראות דומים לכל סוגי המאכולות,

ומתרצת: **אמר רב נחמן בר יצחק**: משכחת לה, **כגון**(200): **שנכנסה לחופה ולא נבעלה**, שאז, אם מוצאת כתם, יכולה לתלות במכה שיש באצבע קטנה של בעלה!

ה. **רב נחמן אמר** — **כרם הקזה**:

כ-א **מיתובי: מעשה ותלה רבי מאיר** כתם בקילור. **ורבי תלה בשרף שקמה**: כשנתעסקה בהם האשה, מוכח שדומה מראה אודם הקילור למראה דם נידות כי אחרת לא היה אפשר לתלות בו, ואע"ג שמראה הקילור אינו אדום חזק. וקושיה זו קשה בין לרב נחמן שהצריך אדום חזק כרם הקזה, ובין

לרבי אבהו שמחלק בין מראה דם בחור לדם נשוי, ובין לזעירי שמחלק בין מאכולת שבראש למאכולת שבגוף, הרי מראה הקילור חלש מהם ובכל זאת הוא דומה לדם הנידה?

ומבאר את הגמרא את שאלתה: **מאי לאו אאדום**, שמצאה כתם אדום והתירה רבי מאיר משום שנתעסקה בקילור, ומוכח שאין צריכים אדמימות חזקה?

ומתרצת: **לא** במראה אדום היה המעשה. אלא (201) **בשאר דמים** המנויים במשנה שהם דומים לקילור, אבל לא מראה אדום. כי רק

הזה שאין יודעים להבדיל בין האדומים, ותולים בכל מאכולת, אפשר לתלות גם במאכולת שבאותו מקום.

201. **הבית יוסף** [קצ, כג ד"ה ומ"ש במה] כתב שקילור אדומותו חלשה, ואף על פי כן תולים בו גם מראה אדום חזק שאינו דומה לו. **ובסדרי טהרה** [קצ, מה ד"ה "ולכאורה לא"] חולק וסובר שאם ידוע שאין המראות דומים אין תולים. ולדבריו החידוש בתליה בקילור הוא, שאף על פי שאם נקרב את הכתם שמצאה האשה לקילור, אפשר שבהיותם סמוכים יהיה אפשר לחלק בין מראה שניהם, קמ"ל שאין חייבים להקריבם זה לזה.

וכן כתבו **הרמב"ן** ו**הרשב"א** שאין מחייבים לבדוק הכתם דווקא בסמוך לדבר שנתעסקה בו. ובשיעורי **שבט הלוי** [קצ, כג ג] למד מכאן שאין חיוב לבדוק כתם במיקרוסקופ, אפי' שבדיקה זו תוכיח בודאי אם הוא דם או צבע, שכשם שאין חייבים לטרוח ולברר ע"י קירוב הכתם לצבע שנתעסקה בו, ה"ה שאין חייבים להסתכל במיקרוסקופ.

200. נחלקו הראשונים בדין תלית כתם בזמן הזה שאין אנו יודעים להבחין בין מראות האדומים שדומים זה לה, הרמב"ן הביא מגליוני **ראשונים** הסוברים שאי אפשר לתלות כתמים כלל שאולי אין האדום שהתעסקה בו דומה באדמימותו לכתם, ורק משום חוסר בקיאתינו אין נראה ההבדל. אבל **הרמב"ן** עצמו ו**הרשב"א** ו**התוס'** **הראש** חולקים וסוברים שהדין הוא להפך, ואפשר לתלות בכל מראה אדום שנתעסקה בו, שדווקא בזמן שידעו להבחין בין האדומים לא יכלו לתלות בדבר שידוע להם שאינו דומה, אבל בזה"ז שאין ידוע החילוק בין האדומים תולים בהכל, שכדי להתיר כתם אין צריך לדעת בודאות שמקור הדם הוא מהדבר שנתעסקה, אלא די בכך שנוצר ספק.

בסדרי טהרה [קפג, ב ד"ה "לפי"] התיר לתלות כתם במאכולת המצויה באותו מקום. ואף על פי שבגמרא [יד, א] מצינו במפורש שאותו מקום בדוק ממאכולת וכתם הנמצא בבדוקה טמא בודאי, תירץ הסדרי טהרה שגם באותו מקום ישנן מאכולת אלא שצבעם שונה מצבע דם טמא, וכוונת הגמרא שאותו מקום בדוק ממאכולת שאפשר לתלות בה. ולכן בזמן